

Etiikan peruskäsitteitä

2.1 ARVOJEN MERKITYS

Filosofisen etiikan tehtävä on analysoida käsitteitä, joita arkikielessä käytetään. Tämän vuoksi filosofian ote on kriittinen, koska se ei aina hyväksy perinteistä tapaa ajatella. Sokrates (469–399 eaa.) tuomittiin aikanaan Ateenassa, koska hän oli paikallisen *demokraattisen* kaupungin johdon mielestä esiintynyt liian kriittisesti. Esimerkiksi vastaus Sokrateen kysymykseen ”mitä hyvä elämä on” edellyttää hyvä-käsitteen analysointia. Etiikan käsitteistä otetaan esille arvo ja hyvä, jotka molemmat näyttävät ja kuulostavat aluksi vällan yksinkertaisilta. Näin asian laita ei kuitenkaan ole. *Aksiologialla* tarkoitetaan filosofian osa-aluetta, joka tutkii arvojen olemusta ja arvokäsitteitä. Arvot viittaavat arvokkaina pitämiimme asioihin tai seikkoihin, joita arvotamme käsit-

teillä oikea, väärä, hyvä tai paha. Arvostettuna pitämämme asiaa voimme suositella itsellemme ja toisillemme. Luotamme siihen, että tällaisen asian lisääminen maailmaamme muuttaa sitä paremmaksi kuin ennen.

Arvot voidaan jakaa *itseisarvoihin* ja *välinearvoihin*. Perusarvoksi eli itseisarvoksi kutsutaan sellaista asiaa, jota tavoitellaan sen itsensä vuoksi ja joka luo pohjaa muille arvoille. Perinteisesti itseisarvoina on pidetty esimerkiksi kauneutta, totuutta, rauhaa ja oikeudenmukaisuutta. Välinearvot puolestaan ovat sellaisia, joita tavoitellaan välivaiheena johonkin muuhun, itseisarvoon. Esimerkiksi yhteiskunnallinen asema ja valta ovat tyyppillisiä välinearvoja. Niillä ei ole mitään arvoa itsessään, mutta ne voivat palvella itseisarvojen, esimerkiksi oikeudenmukaisuuden, toteutumista.

Arvoja voidaan luokitella useilla eri tavoilla. Erik Ahlman luokitteli arvot vuonna 1939 ilmentyneessä kirjassaan ”Kulttuurin perustekijöitä” seuraavasti:

- hedonistiset arvot (onni, mielihyvä, ilo, nautinto, aistillisuus)
- vitaaliset arvot (elämä, terveys, tahto, kuntoisuus)
- esteettiset arvot (kauneus, ylevyys, sulaisuus, taide)
- tiedolliset arvot (tous, tieto, oppi, koulutus, viisaus, tiede)
- uskonnolliset arvot (usko, toivo, pyhyys, laupaus)
- sosiaaliset arvot (altruismi, ystävyy, rakkaus, uskollisuus, vapaus, veljeys, kunnia, isänmaallisuus, turvallisuus)
- mahtiarvot (voima, valta, sota, rikkaus, raha, voitto)
- oikeusarvot (oikeudenmukaisuus, ihmisoikeudet, tasa-arvo, laillisuus)
- eettiset arvot (hyvyys, moraalinen oikeus)

Professori Ilkka Niiniluoto teki luetteloon seuraavat lisäykset:

- ekologiset arvot (luonnon kauneus ja terveys, eläinten oikeudet)
- egologiset arvot (itsekkyy, ja oma etu, omanarvontunto)

Edellä mainitut arvot tulisi asettaa paremmuusjärjestykseen. Lista pitäisi laatia niin, että ylimmiksi tulisivat tärkeimmät ja alimmiksi vähemmän tärkeinä pidetyt arvot. Mikäli toivotaan yksimielisyyttä, tehtävä ei ole yksinkertainen. Jonkinlainen järjestys olisi luotava, koska muuten arvostiritojen käsitteleminen ei luonnistu. Esimerkiksi vitaaliset ja hedonistiset arvot joutuvat helposti törmäyskurssille. Hedonistisista arvoista nautinto ja vitaalisista terveys ovat tällaisia: liikaa sokerin syöminen, joka on nautinnollista, aiheuttaa terveydelle ajan mittaan haittoja. Hyvän elämän kannalta arvot tulisi valita oikein ja niiden mukaan tulisi toimia. Mikäli sokerin nautti-

Omanin valtion 50-vuotisitsenäisyyspäivää vietettiin 18.11.2020. Pohdi, miten kansallismielisyys voi vaikuttaa rakentavana tai hajottavana arvona.

minen menee vitaalisten arvojen eli terveydellisten edelle, hedonismi sijoittuu paremmuusjärjestyksessä korkeammalle. Arvostiritojen ratkaiseminen ei ole helppoa, mutta voidaan sanoa, että arvojen ollessa hyvässä järjestyksessä ihmisen on helpompi päättää valinnoistaan.

”Nykyaikainen talousjärjestelmä rakentuu jatkuvan talouskasvun idealle. Arvioi jatkuvan kasvun ajatusta itseisarvona tai välinearvona.

